

Музейна педагогіка в науковій освіті

Міжнародна науково-практична
конференція

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ**

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»**

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

КАФЕДРА ЮНЕСКО З НАУКОВОЇ ОСВІТИ

1-2 грудня 2022 року, м. Київ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК
УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР
«МАЛА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ»

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
КАФЕДРА ЮНЕСКО З НАУКОВОЇ ОСВІТИ

МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА В НАУКОВІЙ ОСВІТІ

*Збірник тез доповідей учасників
Міжнародної науково-практичної конференції*

(Київ, 1–2 грудня 2022 року)

Київ
Національний центр
«Мала академія наук України»
2022

3. Фізика. 7–9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-5-9-klas>

**МУЗЕЙНА ПЕДАГОГІКА У НАКОВО-ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ УНІВЕРСИТЕТУ: ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ
ВІДДІЛУ РІДКІСНИХ ТА ЦІННИХ ВИДАНЬ НАУКОВОЇ
БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»**

Іванійчук Таїсія,

кандидат біологічних наук, директор наукової бібліотеки,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса
tsivanichuk34@gmail.com

Стефанчишена Тетяна,

завідувачка інформаційно-бібліографічного
відділу наукової бібліотеки,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
м. Одеса
stefa.tanya@gmail.com

Ключовими фігурами у системі надання освітніх послуг є викладач та спеціалізовані соціальні інститути, на які покладено основну освітню функцію. Трансформація способів та засобів поширення знань передбачає розширення суб'єктів їх надання. З цією метою освітянські заклади модифікують традиційні педагогічні моделі та залучають до освітянського процесу інші соціальні інститути та структури, зокрема музеї та бібліотеки. Вони, як складові публічного простору, що традиційно розглядалися як місце зберігання культурних артефактів, задовольняють ті соціальні потреби, які не задовольняються формальною освітою. У найбільш загальному значенні музеями спочатку називали зібрання чого-небудь, створення певних колекцій, у тому числі книг, наприклад, книжкова колекція Аристотеля. Від задоволення потреби колекціонування людство

перейшло до використання колекцій предметів, що зберігалися у музеях, для задоволення потреб навчання, що обумовила набуття ними статусу інституцій — трансляторів доступу до знань через освіту.

Визначальну роль бібліотек та музеїв в освітньої-педагогічній діяльності закріплено у нормативно-правових актах, зокрема законах України «Про бібліотеки та бібліотечну справу», «Про музей та музейну справу», «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійно-технічну освіту» та низці підзаконних нормативно-правових актів. Зокрема, Законом України «Про вищу освіту» бібліотеку віднесено до основних обов'язкових структурних підрозділів закладу вищої освіти (п. 3 ст. 33), а музеї – до тих, які можуть бути у структурі закладів вищої освіти (п. 7 ст. 33) [1]. Закон України «Про музей та музейну справу» культурно-освітню діяльність відносить до основних їх функцій (ст. 2) [2], а у Положенні про Музейний фонд України у п. 43 зазначається, що «музейні предмети використовуються для розвитку освіти, науки та культури, поширення інформації про національне культурне надбання та світову історико-культурну спадщину шляхом створення експозицій, виставок та проведення на їх основі науково-дослідницької і культурно-освітньої роботи; підготовки та видання каталогів, збірок наукових праць, монографій, буклетів, путівників тощо» [3]. Справедливо зазначається, що «бібліотеки та музеї мають схожі завдання, пов'язані з вивченням, збереженням, використанням та популяризацією інформаційних матеріалів з метою задоволення інформаційних, наукових, освітянських і культурних потреб суспільства, залучення населення до надбань національної та світової культурної спадщини, збагачення духовного потенціалу народу» [4].

Важливу роль у цьому процесі відіграє музейна педагогіка, яка, у межах вузького підходу до її розуміння, розглядається як субдисципліна педагогічної науки (поряд із педагогікою вільного часу, медіапедагогікою, сімейною педагогікою, екологічною педагогікою, тощо) чи як підгалузь музеології. Також пропонується розширений підхід до визначення місця музейної педагогіки у

складі наук, а саме як «міжгалузевої наукової дисципліни, що знаходиться на стику музеезнавства і педагогічних наукових досліджень, які реалізують освітньо-виховні цілі суспільства, що застосовуються до специфічних форм музейної комунікації (К. Патцвал, І. Аве)» [5, с. 19]. Уперше основу її наукового тлумачення було запропоновано на початку ХХ ст. у Німеччині у дослідженнях А. Рейхвейна, К. Фолля, Г. Фройденталя та ін., у яких її застосовували такі терміни, як «музейна дидактика», «освітня діяльність музеїв», «музейна пропедевтика» [6, с. 22].

Поширеною у світі та Україні є практика створення музеїв книги у бібліотеках, у тому числі закладів освіти, переважно на основі відділів рідкісних видань. У такій ситуації у системі педагогічних відносин у контексті музейної педагогіки функціонують чотири її елемента — навчальний заклад, бібліотека, музей та користувач (здобувач освіти).

У структурі наукової бібліотеки Національного університету «Одеська юридична академія» (у подальшому НУ «ОЮА») – інтегрованого інформаційного простору, який об'єднує бібліотечні, музейні та архівні методи діяльності для реалізації своїх функцій, також створено Музей книги, що є складовою відділу рідкісних та цінних видань. Його фонд налічує понад 14 тис. документів, серед яких архівні матеріали, стародруки, рідкісні видання XVIII–XX ст., періодичні видання XIX — початку ХХ ст., репринти українською та іноземними мовами, юридичної, історичної, філософської та іншої тематики. Рідкісні та цінні видання є «духовною скарбницею людства, його колективною пам'яттю. Історична та культурна роль фондів рідкісних видань полягає у впливі духовної культури минулого на духовний світ сучасної людини. Створення спеціалізованого відділу рідкісних видань, дослідження, забезпечення їх збереженості, раціональна доступність для наукового вивчення та просвітницьких цілей є найважливішим завданням наукової бібліотеки НУ «ОЮА» [7, с. 702]. Отримавши спеціально обладнане приміщення у 2006 році до дня народження *Alma mater*, відділ став окрасою та гордістю не тільки бібліотеки, але й усього Університету. Паралельна назва відділу є не випадковою, оскільки його співробітники у своїй діяльності поєднують бібліотечні та

музейні форми роботи, що сприяє одночасному збереженню, дослідженню, використанню та популяризації цінних друкованих видань книгозбірні.

Традиції створення Музею книги мають столітню історію і пов'язані із просвітницькою, сподвижницькою діяльністю професорів Новоросійського університету, які у 20-х роках ХХ ст. працювали викладачами, вихователями у Першому Показному Дитмістечку. На початку ХХ ст. видатні вчені Одеси – академік Д. К. Трет'яков, професор А. Г. Готалов-Готліб, Г. С. Томашпольський та інші, формуючи новаційні педагогічні практики, доклали багато зусиль до створення бібліотеки. Вагомим внеском у розвиток та збереження книгозбірні та створення Музею книги є віддана праця талановитих бібліотекарів Півдня України — О. А. Касько (очолювала бібліотеку з 1932 до 1974 рік, а також Заслуженого працівника культури України М. М. Солодухіної (очолювала бібліотеку з 1974 року до 2017 рік).

Перлиною колекції книжкових пам'яток, що зберігаються в Музеї книги, є видання кириличного друку ХVІ ст., зокрема «Новий Завіт і Псалтир» 1652 року, видання громадянського друку, друге факсимільне видання «Пересопницького Євангелія», що було підготовлене до 1020-ліття хрещення Київської Русі і подаровано бібліотеці академіком С. В. Ківаловим. Окрему колекцію представляють шість унікальних факсимільних видань середньовічних рукописів – Реймське Євангеліє, Віденський Октоїх, Холмське Євангеліє, Луцький Псалтир, Лавришівське Євангеліє, Луцьке Євангеліє. Особливе місце у фонді наукової бібліотеки займають особисті юридичні бібліотеки відових представників Одеської школи права, отримані від їх родин.

Велика кількість екскурсій, ознайомчих лекцій, що проводяться співробітниками відділу Музею книги, посідає вагоме місце у соціокультурному житті Університету, впливає на його престиж та впізнаваність. Музей книги є майданчиком для проведення національних та міжнародних наукових заходів, впливаючи на їх атмосферність, створюючи відчуття причетності до історичного процесу розвитку наукових шкіл Національного університету «Одеська юридична академія». Зокрема, в НУ «ОЮА» викладається навчальна дисципліна «Історія Одеської школи права»,

метою якої є «ознайомлення студентів з історією виникнення, формування, становлення та розвитку Одеської школи права та науковим, науково-педагогічним внеском учених-засновників галузевих науково-правничих шкіл; формування у студентів широкого загальнокультурного світогляду та правової культури професійного юриста, виховання поваги до кращих традицій Одеської школи права» [8, с. 3]. Одне з перших занять з цієї дисципліни проводиться у Музеї книги, під час якого співробітники відділу разом із викладачами розповідають про творчий та педагогічний шлях науковців університету тощо. Запровадження Музеєм книги нових форм роботи, пов'язаних із реалізацією в освітньо-педагогічній функції, базуються на використанні досягнень інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема при підготовці віртуальних виставок, екскурсій, ознайомчих лекцій, які доступні на youtube-каналі наукової бібліотеки НУ «ОЮА».

Отже, музейну педагогіку можна визначити як науку та галузь практичної діяльності про виховання, навчання та саморозвиток людини в умовах музейної установи. Вона адресована, насамперед, дітям і молоді, але дорослі також є її важливою цільовою групою у контексті концепції навчання впродовж життя. Нині музеї та бібліотеки – це не лише місце зберігання документів чи культурних артефактів, що відповідає традиційному розумінню їх функцій, а є також специфічним освітнім простором, місцем набуття ключових компетентностей, знань про культуру, формування вміння самовираження, творчого мислення тощо.

Використані джерела

1. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII (у редакції від 27.10.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>
2. Про музей та музейну справу: Закон України від 29.06.1995 № 249/95-ВР (у редакції від 25.09.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Положення про Музейний фонд України : затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 20.07.2000 № 1147 (у редакції від 23.03.2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-2000-%D0%BF#Text>
4. Яковенко О. Г. Шляхи взаємодії бібліотек і музеїв. Бібліотека. Наука. Комунікація : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 6–8 жовт. 2015 р.). URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/544>

5. Червінська І. Музейна педагогіка як інструмент взаємодії закладів освіти і музеїв у сучасному соціокультурному просторі. Освітні обрії. 2019. № С. 16–21.
6. Музейна педагогіка в науковій освіті : монографія / С. О. Довгий, О. М. опузов [та ін.]. Київ : Нац. центр «Мала академія наук України», 2020. 334 с.
7. Фідаєва Т. Ю., Мазур І. С., Єленич С. І. Пам'ятки права – скарбниця відділу рідкісних видань. Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку України в умовах європейської інтеграції : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 18 трав. 2018 р.) : у 2 т. Т. 1 / відп. ред. Г. О. Ульянова. Одеса : Гельветика, 2018. С. 649–651.
8. Історія Одеської школи права : навч.-метод. посіб. для студентів 1 курсу / М. Р. Аракелян [та ін.]. Одеса : Юрид. літ., 2015. 236 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МУЗЕЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В КОНТЕКСТІ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

Ляхович Наталія,

вчитель англійської мови,
Богодухівський навчально-виховний
комплекс «Дошкільний навчальний заклад –
загальноосвітня школа І–ІІІ ступенів»
Чорнобаївської селищної ради,
Черкаська область,
с. Богодухівка,
sunrise353@ukr.net

Музейна педагогіка — це наукова дисципліна на стику музеєзнавства, педагогіки та психології, що розглядає музей як освітню систему [1, с. 10]. При цьому мається на увазі не просте використання будівлі музею для проведення уроків, а співпраця музею та школи на рівних умовах. Музей здатен формувати особистісне емоційне ставлення до експонатів, створити відповідні умови для формування світогляду, творчих здібностей.

Сьогодні в Україні роблять спроби повернутися до музейної педагогіки, про яку успішно забули в часи радянської перебудови. Популярними серед освітян України є фахові газети і брошури